

Karin Amatmoekrim

De man van veel

2013 Prometheus Amsterdam

Ze waren met z'n drieën.

Een van hen had een rode, bolle neus, een jeneverneus noemde Nel dat, een beschrijving die Anton had overgenomen ondanks het feit dat hij nooit begreep hoe het drinken van jenever kon leiden tot gelaatsvervorming. De gezichten van de andere twee bleven hem in dat korte moment dat hij oog in oog met ze stond niet bij. Ze droegen witte jassen, als broeders of dokters, maar met de mouwen opgestroopt, als wilden ze duidelijk maken dat ze hun mannetje stonden.

Ze hadden keurig aangebeld. 'De deur!' riep hij vanachter zijn kleine bureau, en niemand reageerde. De bel luidde nog een keer. 'Verdomme,' mompelde hij, terwijl hij met tegenzin opstond en het boek ondersteboven neerlegde op de pagina waar hij was gebleven.

'Waar zijn jullie toch allemaal?' had hij nog geroepen, terwijl hij al onderweg naar de voordeur was. Het was vreemd stil gebleven. Hij had geïrriteerd zijn hoofd geschud en zich stellig voorgenomen de kinderen straks streng toe te spreken. Hij kon het zich niet veroorloven bij het minste of geringste bij zijn werk onderbroken te worden. Hoe vaak had hij ze wel niet getracht uit te leggen dat als hij schreef, hij niet mocht worden gestoord. Niet om een boterham, niet om een spelletje, en al helemaal niet om de voordeur open te doen. Hoofdschuddend had hij de knip van de voordeur geschoven en opengedaan. En toen waren ze daar: de witte jassen, de opgerolde mouwen, de vierkante gezichten, die ene met de jeneverneus. Hij smeed onmiddellijk de deur weer dicht. Geheime dienst, dacht hij. Ze komen me nu dan eindelijk halen.

‘Meneer De Kom,’ klonk een van de stemmen vanachter de andere kant van de deur. ‘Doet u alstublieft de deur even open.’

‘Sodemieter op,’ brulde hij. ‘Fascistische honden!’

Er werd wat aan het handvat gemorreld.

‘Ik sterf nog liever dan dat ik met jullie meega!’ Hij stond met zijn rug tegen de deur, uit alle macht ertegen duwend hoewel de deur al in het slot lag. Het leek er niet naar dat de mannen probeerden binnen te komen. Dat wil zeggen, op het gemorrel na – wat bij nader inzien meer leek op een ongeduldig getrommel van vingers tegen de deurlijst.

Hij ademde zwaar door zijn neus en probeerde na te denken.

Waarom waren ze hier? Had het met zijn boek te maken? Hij had al een poos geen artikelen meer gepubliceerd. Ook was het lang geleden dat hij een lezing had gegeven. Het moest dus haast wel met het boek te maken hebben. Of was het een nasleep van wat er in Paramaribo was gebeurd? Was het toch niet afgelopen, zoals Nel hem al die tijd had willen doen geloven, maar waar hij nooit helemaal gerust op was geweest? Wilden ze hem nu hier opsluiten, in Nederland, zoals ze dat toen in Fort Zeelandia hadden gedaan? Zouden ze hem alsnog de dood van de opstandelingen in de schoenen proberen te schuiven?

Hij hoorde ze zachtjes praten, overleggen wat ze zouden moeten doen, waarschijnlijk. Hij verroerde zich niet.

De hal was smal en diep. Op de een of andere manier leek het hem fysiek niet eens mogelijk dat er drie witte bruten en hij – ook niet de kleinste – in zouden passen. Hij probeerde zijn gedachten op één lijn te krijgen, maar ze sprongen als vlooiën bij hem vandaan. Wat moesten deze mensen van hem? Wie waren ze? Als het de geheime dienst was, waarom droegen ze dan witte jassen?

De stilte in het huis voelde nog steeds onnatuurlijk. Een onbenoembaar voorgevoel be kroop hem. Hij keek op. Aan het einde van de gang, een pas of drie, vier verderop, stonden zijn kinderen. De oudste twee, amberkleurige jongens met slungelige ledematen, voorop, de twee kleintjes vanachter armen en benen van de groten naar hem spiedend. Angst en nieuwsgierigheid op hun gezicht.

Hij raakte er een moment door van slag. Wat deden ze daar? En waar was hun moeder, waar was Nel?

‘Papa,’ zei de oudste. ‘Kom op.’

‘Huh,’ stootte hij er, verrast door hun aanwezigheid, onhandig uit. ‘Wat zeg jij?’

‘Papa, u moet opendoen.’

‘Wat zeg jij nou allemaal, jongen? Je weet toch wel wie dat zijn, hier voor de deur? Ze komen me halen, snap je dat niet. Je weet toch dat ze al jaren achter me aan zitten,’ sprak hij, gehaast, verward. ‘Stil nu, ik moet nadenken. Hoe kan ik ontsnappen? Misschien via het raam, dan spring ik op het balkon van de onderburen en...’

‘Pa,’ drong de oudste aan. Meer zei hij niet. In dat ene woord lag zo veel nadruk als hij niet eerder had gehoord bij zijn kinderen. Hij keek het kind onderzoekend aan. Het keek strak terug, bang maar vastberaden om zich niet te laten kennen.

‘Wat is er toch met jullie?’ snauwde hij hem toe. ‘Zijn jullie soms vergeten wat er is gebeurd in Suriname? En sinds we terug zijn in Nederland? Ze volgen me al jaren! Is dat soms niet genoeg?’ Hij draaide zich een kwartslag en brulde tegen het hout van de deur: ‘Wat méér! Wat méér! Moet ik jullie nu soms ook in mijn huis toelaten? Honden! Smerige, fascistische, kolonialistische honden!’ Hij ramde met zijn vuisten tegen de deur. ‘Laat me met rust! Laat me met rust, horen jullie me!’

Achter de voordeur bleef het stil.

De kinderen staarden hem woordeloos aan.

Hij hoorde zijn ademhaling zwaar en snel. Het was alsof het ’t ademen van een ander was. Hij sloeg zijn ogen neer en klauwde met zijn vingers in zijn haar.

Het oudste kind begon met zachte stem tegen hem te praten. ‘Papa, het zijn niet die lui. Van de geheime dienst, bedoel ik.’

Als gestoken keek hij het kind aan. ‘Wat? Wat weet jij daarvan?’

‘Pa, u moet opzijk.’

‘Ga jij me vertellen wat ik moet doen? Ben je nou helemaal...’

Hij deed een stap weg van de deur, richting de kinderen. De oudste twee wisselden razendsnel een blik uit – hij zag het duidelijk – en sprongen toen naar voren. In een vloeiende, pijnlijk gecoördineerde beweging, grepen ze hem vast en trokken hem weg van de deur. De oudste hield zijn verbijsterde vader tegen. Het kostte hem weinig moeite, want hij was te zeer verrast om tegen te werken. Het andere kind deed in één beweging het slot van de deur. Het volgende moment stond de hal vol met witte mannen.

Drie witte bruten, en een lange zwarte man.

Het bleek wonderwel te passeren.

Hun aanraking moest betoverend zijn, want zodra ze hem beetpakten tuimelde hij de diepte van zijn bewustzijn in. Er heerste een stroperige duisternis die zijn gedachten vertraagde. Hij wist dat hij schreeuwde, hij voelde het branden in zijn keel. Maar geluid drong niet door de duisternis heen. Niets kwam hier voorbij. Een korte felle pijn toen hij uithaalde naar een broeder, en de muur raakte. Pijn die bleef steken in het donker en doofde voor hij hem bereikte. Zwart, was het. En zo stil.

De buurtbewoners stroomden met tientallen uit hun huizen om getuige te zijn van het spektakel met de gestoorde buurman die meegenomen werd als een dolle hond.

Vanuit de diepte zag hij wat zij zagen.

Ze stootten elkaar aan en wezen naar hoe hij wanhopig van angst en woede werd afgevoerd. Moet je nou eens kijken, zeiden ze tegen elkaar, hoe hij moet worden opgetild omdat hij weigert te lopen. Zijn benen traptten wild in de lucht terwijl ze hem onder zijn oksels grepen en meevoerden. De broeders waren wel wat gewend, dat zag je aan de routine waarmee ze hem in bedwang hielden. Er stond een ambulance op hen te wachten. Er was een brancard, ze hadden leren banden nodig om hem op zijn plaats vast te binden. De deur van de wagen bleef te lang openstaan, iedereen kon hem zo zien zitten. Hoe hij brulde en vloekte en aan de banden rukte. O de schande om zo publiekelijk het toneel te verlaten! Sommigen zeiden dat

ze er al die tijd op hadden zitten wachten; het moment waarop hij zijn ware gezicht zou tonen. Deze buurman uit dat verre land die zich voordeed als een geschoold mens, een beschaafd persoon net als zij – stel je dat eens voor. Afgevoerd als een crimineel, wat zeg ik, als een gestoorde. De grimas op zijn gezicht, zeg nou zelf, dat was geen menselijke uitdrukking. Kijk dat onverzorgde kroeshaar, die door waanzin vervormde mond, het machteloos kronkelen en de woordeloze kreten. Dat was eenvoudig geen mens, althans niet zo een als jij en ik. Zo sprak de buurt.

Tussen hen in stond een vrouw. Ze was tenger, deels omdat het haar bouw was, deels omdat de honger het weinige vet onder haar huid had doen verdwijnen. Haar kinderen – drie slungelige jongens en een klein meisje met een bos pikzwart haar – drukten zich angstig tegen haar aan terwijl ze toekeken hoe hun vader werd vastgebonden. De vrouw hield haar rug recht uit gewoonte, maar kon niet voorkomen dat haar maag ineenkromp van schaamte en een vreemd soort spijt. Haar gezicht was nat van de tranen. De mensen spraken haar niet aan, niemand dacht eraan haar te troosten. Alleen het kleinste kind, het meisje, dat het dichtst tegen haar aan stond, voelde de druppels in haar haar vallen en sloeg instinctief haar armen om haar moeders benen heen.

Na een eeuwigheid sloeg een van de broeders de deur van de wagen dicht. De motor sloeg aan. De buurtbewoners deden een stap terug om de wagen door te laten. De auto reed zonder haast weg.

2

Zijn naam was Anton, en dat deed er nu niet meer toe. Ooit was hij belangrijk. Als schrijver, als verzetsheld. Zijn ideeën, en de overtuigingskracht waarmee hij ze verspreidde, maakten hem geliefd en gevreesd. Maar wie hem nu zag, dacht niet aan hem als die mooie, lange man, niet als de intellectueel en zelfs niet als de

eigenzinnige avonturier. Hij was een woesteling, een gek, een waanzinnig gevaar dat schreeuwde en dreigde. Hij was zijn onverzorgde haren, hij was een manische blik, een wezen dat zo wild was dat je er gif op kon innemen dat als ze de banden losmaakten hij je naar de keel zou vliegen, hij je zou verscheuren als hij er de kans voor zou krijgen. Maar vast zat hij, terwijl de wagen wegreed. De wetenschap dat hij zich niet kon bewegen maakte dat hij allengs woester aan de banden trok. Ondertussen trokken de huizen van zijn straat voorbij in de lijst van het autoraam. Op de hoek was er de sigarenwinkel, en hij riep: 'Stop nu onmiddellijk,' want hij had er vanochtend nog een krant gehaald. Zijn dochter was meegewandeld en had hem gevraagd om een zuurtje. Hij had er een voor haar gekocht, en de sigarenboer gevraagd het bij de rest op de bon te schrijven, wat deze hoofdschuddend had gedaan. De herinnering kwam als die van iemand anders, iemand met wie hij niets te maken had, maar hij riep 'stop' omdat hij wilde dat het zijn herinnering was, en dat hij bij de sigarenboer naar binnen kon lopen en herkend zou worden als de man van vanochtend, met het dochttertje.

De ambulance minderde vaart, eindelijk, ze zouden hem er wel uit laten, het was een vergissing, dat was duidelijk. Hij stopte, en Anton zag hoe het licht op rood sprong. 'Nee,' riep hij, en hij wilde zeggen dat het niet zo zou moeten zijn, maar het was of de woorden hem verlaten hadden. Een oude vrouw hield stil op de stoep. Ze wachtte tot ze door kon lopen, keek terloops door het raam van de ambulance naar binnen. Toen ze besepte dat er iemand in de wagen lag, keek ze nauwkeuriger, nieuwsgierig om te zien of er iets te ontdekken viel. Toen ze hem zag, sloeg ze geschrokken een hand voor haar mond en bleef als verstijfd naar hem staren, alsof ze de dood onontkoombaar in het gezicht keek. Hij ontblootte traag zijn tanden en gromde naar haar. Zo bleven ze naar elkaar kijken, de een geschokt, de ander grommend als een wild dier, met tussen hen in het raam van het portier, tot de wagen optrok en ze uit elkaars beeld verdwenen. Hij voelde een onbedwingbaar gevoel in zijn borst opwellen, en gaf eraan toe. De mannen voor in de ambu-

lance aan wie het gegrom van zo-even voorbij was gegaan, keken elkaar kort aan. Hun patiënt zat achter in de wagen te bulderen van het lachen, alsof het een grote vertoning was. Ze schudden hun hoofd bij dit teken van manische waanzin.

Wat ze natuurlijk niet wisten, was dat hij die achterin zat al vele malen eerder tegenover een geschrokken vrouw of kind had gestaan, verstijfd van angst om zo veel kleur in een mens, zo veel zwart als ze niet eerder hadden gezien behalve bij de met roet besmeurde boeman die elke december de kinderen de stuipen op het lijf kwam jagen. Alleen zat hij nu vastgebonden in een waanzinnigenbus, wat waarschijnlijk alleen maar bijdroeg aan de angst-aanjagendheid van zijn verschijning. Dat maakte hem aan het lachen, ondanks de situatie waarin hij zich bevond, of eigenlijk vanwege de situatie waarin hij zich bevond. Want hij kon niet anders dan zich afvragen hoe het zover had kunnen komen dat hij te veel was geworden voor deze wereld.

3

‘Weet je waarom je hier zit?’ vroeg de arts die aan zijn bed was verschenen.

‘Ik heb niet gevraagd of u mij wilt tutoyeren,’ antwoordde hij. Hij probeerde hooghartig te klinken. Hij probeerde ook om het woedend sissen dat onafgebroken door zijn hoofd speelde uit zijn woorden te houden.

De arts maakte zijn excuses en zei onaangedaan: ‘U heeft gelijk. Nu, weet u waarom u hier bent?’

Het leek beter om niet te reageren.

De arts vervolgde: ‘Uw vrouw heeft ons gebeld. Ze zegt dat u ernstig overspannen bent.’

Hij staarde strak naar zijn voeten. Ze zouden hem niet krijgen. Niet zo makkelijk, in elk geval.

De arts ging verder alsof hij überhaupt geen antwoord van hem had verwacht. 'Uw vrouw is van mening dat u uzelf niet meer bent. U heeft gedreigd haar en de kinderen iets aan te doen, is het niet?'

'Leugens,' gromde hij nu. Had hij het tegen zichzelf of toch alleen tegen de arts? Waar was Nel toen ze hem op kwamen halen? En waarom deden de kinderen de deur open? Wat zei de oudste ook alweer? Het is niet de geheime dienst, dat zei hij. Hoe kon hij dat weten?

Hij snoof diep. 'Daar is niets van waar. Ik zou mijn kinderen nooit iets aandoen.'

'Uw vrouw zegt: u bent agressief. Wat vindt u zelf?'

Hij probeerde niet aan de woede te denken, niet aan het sissen. De banden die ze om zijn polsen hadden gebonden benauwden hem. Ze hadden evengoed om zijn keel kunnen liggen. Niet in paniek raken, dacht hij, niet denken aan dat je niet kan bewegen, dat je moet liggen zoals zij je hebben neergelegd. Niet aan de dwang denken, het gebrek aan ruimte, de onbekende mensen die te dicht bij je staan. Hij ademde hard door zijn neus, zijn kaken stijf op elkaar geklemd, terwijl hij strak naar zijn voeten bleef kijken. Niet reageren. Niet praten. Niet. Niet. Doe het niet.

'Wat vindt u er zelf van?' herhaalde de arts.

Hij schudde zijn hoofd. Zijn lichaam bewoog schokkend mee. De polsen die aan de banden trokken. De banden die om de metalen rekken aan weerszijden van het bed gebonden waren.

'We houden u hier voor een tijdje. Kunt u een beetje tot rust komen.'

Het sissen zwol aan, oorverdovend, allesoverheersend. Hij wendde zich met een ruk tot de arts. De broeders grepen gealarmeerd het bed vast. 'Ik kan hier tot rust komen?' herhaalde hij tussen zijn tanden. 'Ik wou dat jullie me met rust lieten.'

'We laten u met rust, dat zeg ik. We geven u zo veel rust dat u straks weer de oude bent.' De arts stak zijn handen op in een sussend, ontwapenend gebaar. O, hoe graag hij die handen weg wilde slaan. Hij zou de man in één beweging neerhalen. Tegen de

grond. Met zijn praatjes, en zijn leugenachtige vragen. Hij richtte zich zo goed en kwaad als het ging op in zijn bed en schreeuwde: 'Ik zal nooit meer zijn zoals ik was! Kijk naar me! Zoals ik nu ben, zo hebben jullie mij gemaakt!' De woede brak door alles heen. Hij verwelkomde hem als een oude kennis, en liet zijn zelfbeheersing varen. 'Dat achtervolgt me maar,' gilde hij, zijn stem hoog als die van een vrouw. Het deerde hem niet. Niets deerde hem nu nog. 'Dat houdt me constant in de gaten. Breekt in om door mijn papieren te gaan. Belet me om mijn werk uit te voeren... Dat, dat... Dat arresteert mij en gooit mij maandenlang in een stinkende cel, in de tropen, zonder proces! Dat zet mij op een boot, op een boot! En verscheept mij naar dit land, weg van alles waar ik van hou!' Hij rukte aan de banden waarmee ze hem hadden vastgemaakt, slingerde zijn lichaam heen en weer in het bed. Hij besepte, nu echt, dat hij geen kant op kon. Ze hadden hem te pakken. Hij gooide zijn hoofd in zijn nek en brulde, zo hard als hij kon. Er waren geen woorden, er was alleen de woede die diep in hem was gegroeid, maand na maand, steeds krachtiger. Hij brulde en siste. Hij gilde en kermde. De arts knikte bijna onmerkbaar naar de broeders die de metalen spijlen van het bed vasthadden. Ze duwden de brullende man terug in het kussen. Een broeder maande hem om zijn gemak te houden, als was hij een klein kind. De arts zei: 'Stil maar, meneer De Kom, stil maar. U bent duidelijk overspannen. Ik geef u zo dadelijk iets om te kalmeren, maar ik wil u eerst uitleggen wat we gaan doen. Met u.'

'Jullie hebben al genoeg gedaan,' snoof hij.

'Ik heb niets gedaan, werkelijk nog niks. Ik weet niet waar u het over heeft. Dat spijt mij. U kunt mij later alles uitleggen. Maar ik zie duidelijk dat u inderdaad overspannen bent.'

'Hond! Hond! Hond!'

'We gaan u in slaap brengen. Uw geest en uw lichaam...'

'Smerige, fascistische hond!'

'...uw lichaam heeft rust nodig. Daarom beginnen we een slaapkuur. Dat houdt in – kom maar met de spullen, Janneke – dat houdt in dat we u kunstmatig in slaap houden. Dit is Janneke.'

‘Raak me niet aan, hoor je me? Blijf van me af!’

‘Nee, nee, goed volk,’ suste de arts. ‘Janneke is de zuster. Niet schrikken, meneer De Kom. U krijgt nu een injectie en dan zult u slapen. We houden u de komende dagen diep en lang in slaap, af en toe zal juffrouw Janneke u wakker maken om te eten, om u te wassen, en daarna mag u verder slapen.’

De vrouw pakte zonder omhaal zijn arm vast en draaide zijn elleboog een slag zodat ze zicht had op de aders onder zijn huid. De mannen hielden hem in het matras gedrukt, hun uitdrukkingssloze gezichten dicht bij het zijne. De banden waarmee zijn polsen aan het metalen bed waren vastgemaakt, sneden in zijn huid. Hij keek naar de grote ader in het zachte vlees in de binnenkant van zijn arm. Kwetsbaar en naakt voor de naderende injectienaald. Toen sloot hij zijn ogen – en huilde.

‘Alles komt goed, maakt u zich geen zorgen.’

‘Het belangrijkste is dat u nu uitrust.’

‘Daarna zullen we verder praten over uw behandeling.’

‘Alles komt goed.’

‘Alles.’

‘Komt.’

‘Goed.’

4

Met de slaap kwamen de dromen; het speelveld van gedachten en gedaantes die bij bewustzijn geen kans kregen. Gaven ze hem maar méér slaapmiddel, opdat hij buiten bereik van de nachtmerries zou blijven. Of minder, opdat het bewuste de overhand op de wanen zou hebben en hij nog enig grip zou hebben op de werkelijkheid en hem nog iets restte van een besef van wie hij was, waar hij was, op dat moment. Helaas, het slaapmiddel was precies sterk genoeg om hem hulpeloos over te leveren aan de herinneringen

die hij dacht te hebben weggeborgen, die hij dacht voorgoed te hebben verjaagd, gedood. Maar ze waren er nog. En elk van deze was in de tussentijd gegroeid, vergroeid eigenlijk, mismaakt geraakt in de krochten van zijn geest, en ze kwamen hem in talloze gedaantes teisteren. Hij sliep, en liep regelrecht zijn persoonlijke, op maat gemaakte inferno in. Onderwijl verpleegden de zusters hem liefdeloos maar met zorg; ze trokken zijn lakens recht, testten of hij nog onder zeil was en zeiden tegen elkaar: wat ziet hij er vredig uit en helemaal niet als een wildeman zo terwijl hij slaapt.

Vredig was de slaap allerminst. Om te beginnen waren er, zoals altijd, de doden.

Er was een Javaan met een opvallend zachtaardig gezicht. Zijn huid was licht en jong, nog niet gelooid door de harde zon waaronder hij de hele dag werkte, nog niet geploegd bij de mondhoeven, wegen die bij zijn oudere collega's door zweet en tranen waren uitgesleten. Hoe oud hij was, wist de Javaan zelf niet. Vijftien? probeerde Anton. Hij was terug in Paramaribo, en zat achter het tafeltje van het klachtenkantoor dat hij er had opgericht. Arbeiders kwamen er hun onvrede uiten over de omstandigheden waaronder ze gedwongen waren te werken. De Javaan met het zachte gezicht wist zijn leeftijd niet. Misschien was hij ouder, opperde Anton, twintig wellicht? Hij wist het echt niet, en Anton noteerde achter zijn naam achttien jaar oud, om ervan af te zijn.

De Javaan droeg een eenvoudig, schoon overhemd met een kort kraagje en mouwen die vlak boven de elleboog eindigden. Het islamitische hoofddeksel op zijn kortgeknipte zwarte haar trachtte hem een volwassener uitstraling te geven, maar verloor het daarin jammerlijk van zijn baardloze wangen, van de kleine zachte welving van zijn kin, zo'n heuveltje waarvan je je kon voorstellen dat er een moeder was, niet te lang geleden, die de plek kuste als hij verdrietig was en behoefte had aan een beetje troost.

De Javaan vertelde zonder plichtplegingen dat hij getrouwd was. Daar had hij veel geluk in gehad, gezien het tekort aan goede vrouwen. Die van hem was mooi, en jong, en ze waren smoorverliefd. Ze was zwanger, en daarom kwam hij Anton opzoeken. De

baas hield zich namelijk niet aan hun afspraken, hij rekende steeds meer geld voor de levensmiddelen die ze verplicht waren van hem af te nemen. De Javaan zag geen uitweg, en nu met dat kind op komst. Hij maakte zijn zin niet af. In zijn ogen vonkte paniek. Hij had gehoord dat Anton voor een toekomst kon zorgen. Anton noteerde zijn klachten en zei: ik zal je helpen. Jou en je vrouw en je ongeboren kind.

Aan wat er daarna gebeurd is, heeft hij niet meer durven denken. Nu hij niet meer in Paramaribo was, maar in een instellingsbed, en hardnekkig lag te slapen, gevangen in stroperige dromen, stapte de Javaan zonder aarzelen zijn gezichtsveld weer in. Hij droeg ook nu dat hoofddekseel, ook nu dat Javaanse shirt. Het bebloede gat ter hoogte van zijn maag, dat was nieuw. Anton keek ervan weg, sloot zijn ogen, maar het beeld bleef. De Javaan liep spoorloze cirkels om zijn bed. Hij stelde hem steeds dezelfde vraag, en hij deed het zacht en zonder nadruk. Waar is mijn kind? Heb jij hem soms ergens gezien? Waar is mijn kind?

Met elke stap van de Javaan, voelde Anton zijn borst dieper ingedrukt worden. Net toen hij het gevoel kreeg dat de angst hem vermorzelde, lukt het hem om uit zijn gedroomde ledikant op te staan en weg te lopen. Alleen om erachter te komen dat de Javaan hem volgde. De jongen bleef enkele stappen achter hem, en hij was stil, bijna onaanwezig, terwijl hij onafgebroken naar zijn kind vroeg. Zijn woorden haakten zich in Antons rug en elke stap die hij zette was zwaarder dan die ervoor. Nu kwamen er ook anderen bij. Mannen, vrouwen, zelfs kinderen. Van sommigen wist hij zeker dat ze niet bij de opstand waren, de opstand die plaats had vanwege hem, en waar mensen alles verloren, sommigen stierven, en hijzelf gevangenzat, niet in staat ook maar iets voor de mensen te betekenen. Sommigen van de doden die hem nu opzochten, had hij niet op zijn geweten. Maar dood waren ze, en zo kwamen ze in de stroom van degenen mee die wel iets met Anton van doen hadden gehad. Ze vertelden hun verhalen aan hem, en hij dacht, zo heb ik het me ooit voorgesteld, de verhalen van de mensen, alleen waarom schrijf ik ze nu niet op, en waar ben ik? De angst

groeide met elke moeizame stap die hij zette. De stoet volgers nam onheilspellende vormen aan, en het was of hij een staart achter zich aantrok, dik en breed als die van een alligator, moeizaam op het droge. Ik moet op zoek naar de rivier, dan ben ik sneller, dacht hij, vlak voor zijn gedachten oplosten in een koor van gefluisterde verwijten.

Hij wist dat zijn lichaam niet bij hem was. Hij wist dat het ver weg in het gestichtsbed lag. Maar wat kon hij eraan doen?

Het angstzweet uit zijn dromen duwde zich een weg naar buiten en druppelde over zijn gezicht. Als op dat moment een opmerkelijke zuster in de buurt was, werd het met een natgemaakt washandje weggeveegd. Hij heeft geen koorts, zou ze tegen haar collega zeggen, en toch zweet hij als een otter. Hij hoorde haar stem in de verte, maar kon er niet bij komen. Het bewustzijn kwam in kille tochtvlagen en was nooit compleet. Het bleef bij een vermoeden van het bestaan van iets buiten hem; stemmen zonder lichaam, een wezen aan zijn bed dat iets aan zijn deken, aan zijn arm, zijn gezicht verschikte, zonder dat hij wist wie of wat daar aan het schikken was geslagen. Vervolgens steeds weer de diepte die hij zich bij de volgende tochtvlaag niet meer herinnerde, en waaruit hij desalniettemin doodsbang wakker werd.

5

Hij loopt een heuvel op. Er is geen pad, alleen platgetreden onkruid en resten van gekapt bos met grillige boomstammen waaruit het leven hardnekkig opschiet in de vorm van iele takjes en helgroen blad. In de verte klinkt geblaat, van een geit of een bok. Het geluid klopt niet met de plek. Hier leven geen bokken of geiten; het klimaat is er te warm en te vochtig. Toch is er dat geblaat dat, naarmate hij hoger klimt, luider wordt, zonder dat het dier zich op enig moment toont. De zon brandt op zijn kruin, zweet

loopt in smalle stroompjes van zijn nek over zijn rug. Zijn voeten blijven af en toe hangen achter planten die slingerend over de grond groeien, dan weer struikelt hij over een gekapte boom. Als hij dan eindelijk boven op de heuvel staat, is hij niet verrast door wat hij er aantreft. Een houten bouwsel, het heeft wel iets weg van een galg, met daaraan een touw, eindigend in een ijzeren vleeshaak, waarvan de ijzeren punt en een goed deel van de kromming verdwijnt in de romp van een man. Hij leeft nog, constateert Anton. Bloed druipt langs zijn blote huid, komt samen in het laagste punt van zijn zij en druppelt onregelmatig in het donkere zand onder hem. Anton stokt, herpakt zich, en loopt dan langzaam om de hangende man heen. Zijn voeten, ziet hij nu, zijn op zijn rug vastgebonden aan zijn handen. Hij is nu zo dichtbij dat hij duidelijk ziet dat de man onregelmatig ademhaalt. De haak is dwars door hem heen geslagen en steekt door de maag en de lever, tussen de ribben door, om aan de voorzijde van zijn romp weer naar buiten te komen. Hoe lang hij er al hangt, weet Anton niet. Hoe lang hij nog zal leven, is onduidelijk.

Het geblaas van de bok is oorverdovend.

Hij is helemaal om de man heen gelopen en staat nu weer voor hem. De man doet zijn ogen open. Ze kijken elkaar woordeloos aan.

Faya siton, hoort hij de stem van zijn moeder, zacht troostend zingen. *No bron mi so*.

Vuursteen. Brand me niet.

Met een schok werd hij wakker.

Er stond iemand aan zijn bed. Een schim die hij duidelijker voelde dan op de eerdere momenten dat de slaap hem los had gelaten. Deze had een vaste vorm. En een geur. Hij rook zeep, van het soort waarmee katoengoed gewassen wordt. De lichtzoete lucht van talkpoeder. Hij dwong zich om bij de geur te blijven, zijn gedachten die als tentakels in de diepte reikten, los te maken, één voor één, tot hij losschoot en naar de verlichte oppervlakte dreef, en de schim scherper werd, een schaduw, een vrouw.

‘Help me,’ fluisterde hij.

‘U bent wakker,’ zei de stem verrast. ‘Dat is niet de bedoeling geloof ik. Ik roep de dokter er even bij.’

‘Nee, nee.’ Zijn stem bleef steken achter een muur van droog vlees.

‘U klinkt schor, wacht, neem een slok water.’

Niet slapen, bezwoer hij zichzelf, blijf hier, blijf erbij.

Hij voelde hoe zijn lichaam, dat loodzware lichaam, omhoog werd getrokken. Het was echter niet zijn lichaam, maar zijn tollende hoofd dat werd opgetild. Een hand achter zijn nek. ‘Drink maar.’

De rand van een glas drukte tegen zijn lippen. Hij opende zijn mond. Het water liep langs zijn kin.

‘Voorzichtig,’ zei de stem.

Hij drukte zijn lippen steviger tegen het glas en probeerde het opnieuw. Koel water in zijn mond. De verlossing van de droogte. Hij dronk met grote, gulzige slokken.

‘Zo, zo, toe maar. Zo is het wel goed.’

Ze nam het glas weg. Zijn hoofd zakte weer weg in het kussen. Hij slikte en fluisterde toen: ‘Help me.’

‘Wat zegt u?’

Het voelde of hij de longen uit zijn lijf schreeuwde, en alles wat eruit kwam was een nauwelijks hoorbaar gehijg. ‘Niet meer slapen. Alstublieft. Niet meer.’

De vrouw bleef naast het bed staan en legde een hand op zijn schouder. Het lukte hem niet om zijn ogen te openen. Wilde ze hem tegenhouden? vroeg hij zich af. Was zij een van hen? Vergiftigde ze hem met haar medicijn, hield zij hem koest met dat slaapmiddel zodat hij niemand meer tot last zou zijn? En als zij de vijand was, waarom waren haar handen warm als die van een moeder?

‘Rustig maar,’ zei ze. ‘Rustig maar.’

Wie ben je? wilde hij vragen. En waarom doe je me dit aan?

‘U gaat gewoon weer fijn slapen.’

Ze liet hem los en bijna gelijktijdig trok de mist weer op achter zijn oogleden. De vrouw verdween, en met haar de wereld.